

Ekosystemy Równiny Wołomińskiej

Projekt zrealizowany w ramach „Mazowieckiego programu stypendialnego dla uczniów szczególnie uzdolnionych – najlepsza inwestycja w człowieka”.

Autor: Michał Turek – uczeń klasy 1B VIII Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława IV w Warszawie

Celem mojego projektu było skompletowanie informacji na temat wybranych ekosystemów Równiny Wołomińskiej, czyli regionu w najbliższym sąsiedztwie mojego miejsca zamieszkania. Kluczowym etapem poznawania przyrody wokół mnie były obserwacje terenowe, które prowadziłem od lutego do maja 2018 roku na trzech obszarach Równiny Wołomińskiej. Przez cztery miesiące wnikliwie obserwowałem i fotografowałem organizmy żyjące w Rezerwacie Przyrody *Dębina I*, Rezerwacie Przyrody *Grabicz* oraz na *Białych Błotach* – obszarze Natura 2000. Efekty moich prac zamieściłem poniżej.

Równina Wołomińska to mezoregion fizycznogeograficzny w środkowo-wschodniej Polsce, stanowiący północno-wschodnią część Niziny Środkowomazowieckiej. Mezoregion jest zdenudowaną równiną, w której podłożu występują tak zwane łąki wstęgowe. Oprócz dolin rzecznych (równinę przecina seria dopływów Bugu i Narwi) w rzeźbie terenu najwyraźniej zaznaczają się wyraźnie wykształcone, wielokilometrowe ciągi wydymowe. W dodatku, we wschodniej części powiatu wołomińskiego występują formy pochodzenia lodowcowego.

Rezerwat Przyrody Dębina I

Jest to florystyczny rezerwat położony w gminie Klembów (powiat wołomiński), na północny wschód od Warszawy, między Ostrówkiem a Jasienicą. Został utworzony 12 sierpnia 1952 roku i zajmuje powierzchnię 51 ha w obrębie Nadleśnictwa Drewnica. Jest to rezerwat częściowy lasów mieszanych nizinnych. Istotą ochrony jest liściasty las mieszany, natomiast celem – zachowanie naturalnego drzewostanu dębowo-grabowego, z udziałem jesionu, wiązu i lipy. Rosną tam okazałe, ponad dwustuletnie dęby szypułkowe (*Quercus robur*), które górują ponad dominującymi w dolnym piętrze grabami zwyczajnymi (*Carpinus betulus*), jednymi z najbardziej cienioznośnych gatunków drzew liściastych. Jednak wskutek zmiany warunków siedliskowych, spowodowanych przede wszystkim obniżeniem poziomu wód gruntowych, nastąpiło osłabienie drzewostanu dębowego i ekspansja graba, który miejscami wyparł dąb, tworząc dwa piętra drzewostanu. W rezerwacie występują również obszary bagienne, będące ostoją naturalnej przyrody żywej. Oprócz wspomnianych wcześniej gatunków drzew udało mi się zaobserwować między innymi takie rośliny jak: dąb czerwony (*Quercus rubra*), buk zwyczajny (*Fagus sylvatica*), jarząb pospolity (*Sorbus aucuparia*), narecznica szerokolistna (*Dryopteris dilatata*) oraz sałatnik leśny (*Mycelis muralis*). Moją uwagę zwrócił również złotowłos strojny (*Polytrichastrum formosum*) – mech, tworzący luźne, ciemnozielone darnie, a także rośliny zielne: pszeniec gajowy (*Melampyrum nemorosum*), fiołek leśny (*Viola reichenbachiana*), zawilec gajowy (*Anemone nemorosa*). Przyglądałem się także pasożytom drzew, których przedstawicielami

są takie grzyby jak żółciak siarkowy (*Laetiporus sulphureus*), hubiak pospolity (*Fomes fomentarius*) czy czyreń ogniowy (*Phellinus igniarius*), tworzący charakterystyczne wieloletnie, twarde, zdrewniałe, kopytowane owocniki, początkowo cynamonowe, później zaś matowe o barwie szaroczarnej. Dużo bardziej wymagające okazały się poszukiwania gatunków zwierząt zamieszkujących badany przeze mnie obszar, przez co w moim podsumowaniu znalazły się tylko nieliczne z nich. Przez cztery miesiące obserwowałem gniazdo mrówki ćmawej (*Formica polyctena*), czyli gatunku charakteryzującego się niezwykłym, ceglastym zabarwieniem tułowia. Podczas spacerów spotkałem także kowalika (*Sitta europaea*) oraz żabę trawną (*Rana temporaria*).

Rezerwat Przyrody *Grabicz*

Jest to leśno-torfowiskowy rezerwat przyrody położony na południowo-wschodnim skraju miasta Kobyłka (powiat wołomiński). Został utworzony w 1978 roku na powierzchni 29,34 ha w celu ochrony jeziora, stanowiącego centralny punkt obszaru, oraz otaczających terenów, będących ostoją blisko 40 gatunków ptaków. Wśród nich są: mewa śmieszka, perkoz zausznik, kokoszka wodna, błotniak stawowy, czapla. Przykładowymi gatunkami ssaków są: lis, łось i sarna. Krajobraz rezerwatu i jego szata roślinna są bardzo urozmaicone. Wspomniane jezioro jest płytkim zbiornikiem wodnym pochodzenia torfowiskowego o powierzchni 12,5 ha, z kępami i wysepkami porośniętymi roślinnością bagienną.

Na powierzchni wody występują z rzadka: grzybień biały, żabieniec babka wodna, pałka szerokolistna i trzcina pospolita. Pozostały teren w większości porośnięty jest lasem typu boru wilgotnego i świeżego z przewagą sosny, brzozy i osiki. Krajobraz urozmaicają nadbrzeżne mszary turzycowe, kontrastujące jasnozielonym kolorem z brunatną wodą jeziora. Ze względu na urozmaicony krajobraz i mnogość gniazdujących ptaków, rezerwat jest szczególnie chroniony – został zamknięty dla ruchu turystycznego, z wyjątkiem drogi biegnącej wzdłuż jego zachodniej i południowej granicy. Na tym obszarze udało mi się zaobserwować gatunki flory poznane w Rezerwacie Przyrody *Dębina I* (dąb szypułkowy, dąb czerwony, jarząb pospolity), ale nie tylko. Rozpoznałem również takie gatunki jak: sosna zwyczajna (*Pinus sylvestris*), klon zwyczajny (*Acer platanoides*), lipa drobnolistna (*Tilia cordata*) i kruszyna pospolita (*Frangula alnus*) z charakterystycznymi kulistymi owocami z biegiem czasu zmieniającymi barwę. Udało mi się przyjrzeć z bliska bylinie z gatunku jastrzębiec kosmaczek (*Heracium pilosella*) o charakterystycznych żółtych, pełnych kwiatach na bezlistnej łodydze, a także wełniance wąskolistnej (*Eriophorum angustifolium*), pokrzywie zwyczajnej (*Urtica dioica*) i śmiłkowi darniowemu (*Deschampsia caespitosa*). Przykładami gatunków zwierząt występujących na terenie Rezerwatu Przyrody *Grabicz* są na przykład: mrówka ćmawa oraz łątka dziewczeczka (*Coenagrion puella*) – ważka spotykana w całym kraju nad wszelkiego typu wodami, najchętniej zasiedlającą jednak wody stojące.

Białe Błota – obszar Natura 2000

Białe Błota są obszarem programu Natura 2000 od 2011 roku ze względu na występowanie tam strzebli błotnej (*Rhynchocypris percunurus*) – małej ryby z rodziny karpowatych, objętej w naszym kraju ścisłą ochroną gatunkową. W jego granicach istnieje kilka stałych (niewysychających) zbiorników wodnych zamieszkiwaną przez ten gatunek od wielu pokoleń. Zbiorniki te powstawały przed i po II wojnie światowej w wyniku eksploatacji torfu na tym terenie. Obecna liczba zbiorników wodnych jest trudna do określenia, gdyż zmienia się w zależności od poziomu wód gruntowych. Stanowisko strzebli błotnej na *Białych Błotach* w Wołominie jest znane i systematycznie monitorowane od 2005 roku. Dzięki temu należy do najlepiej i najwszechstronniej poznanych krajowych stanowisk tego gatunku. Obszar ten z roku na rok dziczeje i zarasta, stając się coraz bardziej odpornym na negatywne strony działalności ludzkiej, z zaśmiecaniem włącznie. Zmagazynowane w granicach obszaru ogromne ilości wody i bardzo silne zarośnięcie trzciną, działającą jako wydajny biofiltr, sprawiają, że obszar ten cechuje się małą wrażliwością na wysychanie i na zanieczyszczenia rozpuszczone w wodzie. Kolejnym znanym gatunkiem zwierzęcia występującego na tym terenie jest kumak nizinny (*Bombina bombina*) z charakterystycznym, jaskrawo ubarwionym brzuchem. Wśród zaobserwowanych przez mnie gatunków roślin ponownie znalazły się te rozpoznane w wyżej wspomnianych lokacjach. Były to: dąb szypułkowy, sosna zwyczajna, wełnianka wąskolistna oraz lipa drobnolistna. Udało mi się zidentyfikować także trzcinę pospolitą (*Phragmites australis*) w jednym ze zbiorników na tym obszarze, a także topolę osikę (*Populus tremula*), której liście, dzięki bocznie spłaszczonym ogonkom liściowym, szeleszczą i charakterystycznie drżą na wietrze.

Prace terenowe w ramach projektu stypendialnego były z całą pewnością ciekawe i wartościowe. Dzięki nim poszerzyłem swoją wiedzę na temat mojego najbliższego otoczenia oraz form ochrony przyrody Równiny Wołomińskiej. Regularne obserwacje pozwoliły na doświadczenie tego, jak zmienia się wygląd poszczególnych ekosystemów na przestrzeni miesięcy i jak funkcjonują organizmy w układach przyrodniczych. Duża liczba rozpoznanych gatunków, które są jedynie namiastką bogactwa gatunkowego badanego mezoregionu fizycznogeograficznego, świadczy o złożoności i różnorodności organizmów w przyrodzie. Każdy z nas powinien być świadomy, jakie drzewa i rośliny występują w jego miejscu zamieszkania. Natura może zadziwiać, ciekawić i inspirować do dalszych badań, dlatego należy o niej pamiętać.

Bibliografia:

<http://natura2000.gdos.gov.pl/>

https://pl.wikipedia.org/wiki/R%C3%B3wnina_Wo%C5%82omi%C5%84ska

<http://www.lgdrw.pl/2018/>

<http://www.powiat-wolominski.pl/info/zawartosc/195>

http://www.klembow.pl/strona-84-rezerwat_przyrody_debina.html

<https://mazowsze.szlaki.pttk.pl/865-pttk-mazowsze-rezerwat-debina>

<http://www.birdwatching.pl/galeria/kategoria/172-kowalik-sitta-europaea/zdjecie/62886>

<http://www.kobylka.pl/eko/rezerwat-grabicz>

<https://mazowsze.szlaki.pttk.pl/460-pttk-mazowsze-rezerwat-grabicz>

<http://projekty.gdos.gov.pl/kdpo-dab-czerwony>

<http://e-puszcza.pl/plants/lipa-drobnolistna-tilia-cordata/>

http://www.wazki.pl/lista_wazek_zdjecia.html

<http://www.swiatkwiatow.pl/poradnik-ogrodniczy/trzcina-pospolita-id848.html>

<https://opencaching.pl/viewcache.php?cacheid=44083>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Strona_g%C5%82%C3%B3wna

Las. Spotkania z przyrodą. (Dorota Zawadzka, Marek Sławski, wyd. MULTICO)

Drzewa. Spotkania z przyrodą. (Mark Bachofer, Joachim Mayer, wyd. MULTICO)

Rośliny leśne. (Leokadia Witkowska-Żuk, wyd. MULTICO)